

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/90/30-36>**İlahə Şixəliyeva**

Bakı Dövlət Universiteti
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
ilashka.sh@gmail.com
orcid.org/0000-0002-2476-0421

ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN TƏHSİL STRATEGİYASI TƏDRİSDƏ DİSTANT TƏHSİL

Xülasə

Bu gün ənənəvi tədris metodları internetdən, elektron kompüter şəbəkələrindən və telekommunikasiyadan istifadəyə əsaslanan yeni tədris metodları ilə tamamlanır. İnternet texnologiyalarına əsaslanan distant təhsil, teletəlim birgə əməkdaşlıq və qlobal şəbəkə birliyinə inteqrasiya da daxil olmaqla bir sıra yeni funksiyaları yerinə yetirir.

Məqalədə aşağıdakı fikirlər əks olunub:

1. Ümummilli lider Heydər Əliyevin təhsilə və elmə münasibəti; 2. Distant təhsilin qısa tarixi, əhəmiyyəti, formaları və üsulları haqqında məlumat; 3. Bu növ təhsilin mənfədi və müsbət cəhətləri.

Açar sözlər: təhsil, distant təhsil, internet, informasiya texnologiyaları, telekonfrans

İlahə Şixəliyeva

Baku State University
Candidate of Pedagogical Sciences
ilashka.sh@gmail.com

Education strategy of national leader Haydar Aliyev Distance learning in teaching

Abstract

Nowadays, traditional teaching methods are completed with new teaching methods which are based on the use of the Internet, electronic computer networks and telecommunications tools. Distance learning, e-learning is based on Internet technologies realizes some new functions, "distributed cooperation, integration, access the worldwide network community" principles are great importance.

The following ideas are reflected in the article:

1. National leader Heydar Aliyev's attitude to education and science; 2. Brief history, importance, forms and methods of distance education; 3. Negative and positive aspects of this type of education.

Keywords: education, distant education, internet, information technology, teleconference

Giriş

Dövlət rəhbəri və siyasətçi kimi bütün müsbət xüsusiyyətləri özündə cəmləşdirən Ümummilli lider Heydər Əliyev elm-təhsil sahəsinə xüsusi diqqət göstərirdi.

Aydındır ki, bir milləti məhv etmək üçün onun elmini, təhsilini məhv etmək kifayətdir. Məhz bu kontekstdən yanaşıqda, Heydər Əliyev Azərbaycan xalqını məhv olmaqdan xilas etdi. Ölkəyə rəhbərliyin ilk illərində sürətli iqtisadi inkişafın təmin edilməsini, Azərbaycanın dünyaya yaxından inteqrasiya olunmasını, beynəlxalq aləmdə nüfuzlu söz sahibinə çevrilməsini əsas məqsəd kimi seçən Ümummilli lider ölkədə təhsil islahatları aparılmasının zəruriliyini vurğulayaraq, hər bir inkişafın elm və təhsildən asılı olduğunu qeyd edirdi. Ulu öndərin öz sözləri ilə desək: "Təhsil sistemimizin hazırkı vəziyyətini, onun problemlərini dərinlən öyrəndikdən sonra prioritet sahələr müəyyən edilməlidir".

Müşahidələr göstərir ki, həqiqətən də belə bir prinsipin seçilməsi Azərbaycanda təhsil siyasətinin əsas qayəsini təşkil etmişdir. Son dövrlər həyata keçirilən islahatlar proqramına əsasən fəaliyyətin prioritet istiqamətlərinə diqqət yetirdikdə, Heydər Əliyevin təhsil strategiyasının nə qədər fundamental bir konsepsiya olduğu aydınlaşır.

Məlumdur ki, milli intibahın təminatında başlıca vasitə sayılan elm və təhsil cəmiyyətdə bir çox problemlərin həllində mühüm rol oynayır. Dünyəvi təhsilə inteqrasiya yolunu seçən Azərbaycan Respublikasında müstəqilliyin bərpaından sonra bu strateji sahəyə milli təhlükəsizliyin mühüm amillərindən biri kimi xüsusi diqqətin yetirilməsi bu nəticəyə gəlməyə əsas verir ki, ölkədə elm və təhsil problemləri ümumi inkişaf və dövlət siyasəti ilə vəhdət təşkil edir. Tərəqqiyə gedən yolda uğur qazanmaq isə dünyanın sivil dövlətləri ilə diplomatik əlaqələrin yaradılması, sosial-iqtisadi, mədəni, elm-təhsil və digər sahələrdə beynəlxalq norma və tələblərə uyğun əməkdaşlığın qurulması zəruridir.

Bunun üçün də xüsusilə strateji əhəmiyyətə malik olan təhsil sistemində köklü islahatlar aparılması Azərbaycan dövlətinin ali məqsədinə çevrilmişdir. Bu mənada ulu öndər Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi həm birinci, həm də ikinci dönməndə reallaşdırılan təhsil siyasətinin müxtəlif aspektlərini araşdırmaq üçün bu strateji əhəmiyyətli sahənin dünənə və bugününə diqqət yetirmək kifayətdir.

Bir faktı qeyd etmək kifayətdir ki, Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycanda elm və təhsillə bağlı siyasəti artıq real şəkildə özünün müsbət təzahürünü göstərməkdədir. Belə ki, ulu öndər bu sahələrə xüsusi həssaslıqla yanaşmış və daim qayğı göstərmişdir. Ümummilli lider öz çıxışlarında da dəfələrlə təhsilin mürəkkəb və olduqca vacib bir sahə olduğunu vurğulayaraq qeyd etmişdir ki, “təhsil sahəsi nə sənayedir, nə kənd təsərrüfatıdır, nə ticarətdir. Bu, cəmiyyətin xüsusi, intellektual cəhətini əks etdirən bir sahədir. Belə halda təhsil sisteminə çox diqqətlə yanaşmaq lazımdır və bu sistemə münasibət çox həssas olmalıdır”.

Tarixi reallıqlardan aydındır ki, Heydər Əliyev SSRİ dövründə, yəni Azərbaycan Respublikasına rəhbərlik etdiyi ötən əsrin 70-80-ci illərində də bu məsələni daim diqqət mərkəzində saxlamış, rəhbərliyi ilə təhsil sistemində ciddi islahatlar həyata keçirilmişdir.

Bir məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, Ümummilli lider Heydər Əliyevin sovet Azərbaycanına rəhbərlik etdiyi illərdə ölkədə 5 yeni ali təhsil müəssisəsi açılmış və ali məktəblərdə təhsil alanların sayı 70 mindən 100 minə qədər artmışdır. Eləcə də dahi rəhbər keçmiş İttifaqın ən nüfuzlu təhsil müəssisələrində azərbaycanlıların oxumasına çalışmış və bu istiqamətdə əsaslı dönüş yaratmışdır. Məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü və birbaşa himayəsi nəticəsində 1970-ci ildən başlayaraq hər il 800-900 nəfər gənc SSRİ-nin nüfuzlu ali məktəblərində təhsil almağa göndərilmişdir ki, bu da respublikanın milli kadr potensialının daha da gücləndirilməsinə imkan yaratmışdır.

Ulu öndər Heydər Əliyev müstəqillik illərində də elm və təhsilin inkişafını diqqətdən kənarda qoymamış, o cümlədən elm-təhsil problemlərinə kompleks şəkildə yanaşmışdır. Ölkə başçısı bu sahədə mövcud olan problemlərin aradan qaldırılması və Azərbaycanda dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin təcrübəsinə uyğun təhsil strategiyasının həyata keçirilməsi məqsədilə ciddi tədbirlər həyata keçirmiş, mühüm tarixi fərman və sərəncamlar imzalamışdır. Məsələn, 2002-ci il oktyabrın 4-də ölkə başçısının imzaladığı “Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin müvafiq texniki bazasının möhkəmləndirilməsi haqqında” Sərəncamı milli elm və təhsil sisteminin inkişafında vacib amillərdən biri kimi qiymətləndirilir. Bu sərəncam ümumtəhsil məktəbləri şəbəkəsinin genişləndirilməsinə, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə etibarlı zəmin yaratmışdır. “Azərbaycan Respublikasında yeni ümumtəhsil məktəblərinin tikintisi, əsaslı təmiri və müasir tədris avadanlıqları ilə təmin olunmasına dair proqramın (2003-2007-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 fevral 2003-cü il tarixli sərəncamı da ölkədə bu sahədə yaranmış problemlərin aradan qaldırılması yönündə müstəsna əhəmiyyətə malik dövlət sənədi olmuşdur.

Qeyd olunduğu kimi, ulu öndərin təhsil siyasəti konsepsiyasına əsaslanaraq demək olar ki, elm və təhsil iki müstəqil sahəni əhatə etsə də, onların birini digərindən təcrid etmək mümkün deyildir

və bu baxımdan elm-təhsil problemlərinə kompleks şəkildə yanaşılmışdır. Hər iki istiqamət ümumi dövlət siyasətinin tərkib hissələrindən olduğundan və strateji mahiyyət daşıdığından onların integrasiyası da labüddür. Heydər Əliyevin müstəqil Azərbaycana rəhbərliyi dövrünə nəzər yetirsək, görürük ki, elm ilə təhsilin integrasiyası istiqamətində də çox önəmli işlər görülmüşdür. Əslində, bu iki müstəqil sistemin həmişə qarşılıqlı əlaqəli şəkildə inkişafı labüddür. Çünki elmin təhsilsiz, təhsilin isə elmsiz mövcudluğu qeyri-mümkündür.

Ümummilli lider Heydər Əliyev təhsilə çox böyük önəm verirdi və deyirdi: “Təhsil millətin gələcəyidir”, “Təhsil hər bir dövlətin, ölkənin, cəmiyyətin həyatının mühüm bir sahəsidir. Cəmiyyət təhsilsiz inkişaf edə bilməz”.

Son zamanlar Azərbaycan təhsil məkanında təhsilin yeni formasına – distant təhsilin tətbiqinə geniş yer verilir.

Qloballaşma şəraitində distant təhsilin məqsədi müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə təhsilalanın ixtisasının artırılmasıdır. Distant təhsil formasını ilk yaratmaq cəhdi 1840-cı ilə təsadüf edir. Həmin vaxt İsaak Pitman poçt məktubları vasitəsilə Birləşmiş Krallıqda tələbələrə stenoqrafiyanı öyrətməyə başlamışdır. Uzun illər keçən dövr ərzində texnoloji yanaşmalar və tələblər dəyişmişdir. Distant iş yeni növ ünsiyyət modeli kimi bütün fəaliyyət sahələrini əhatə etməyə təminat verir (1).

Hələ 2009-cu ildə Prezident İlham Əliyevin imzası ilə “Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanunu” qəbul olunub. Bu qanunda əyani, qiyabi, sərbəst və distant təhsil forması öz əksini tapıb. Distant təhsilin yeni tədris texnologiyalarına, yəni informasiya kommunikasiya texnologiyalarına əsaslanmasından əlavə, özəl xüsusiyyəti, onun təhsilə daha geniş auditoriya və kontingentin toplanması idi. Başqa sözlə desək, elektron informasiya vasitələrinin köməyi ilə məsafədən – maddi, fiziki, sağlamlıq imkanlarından asılı olmayaraq təhsil almaq reallaşdı.

Müasir dövrdə texnologiyaların inkişafı təhsil sistemində də öz təsirini göstərir. Bunun nəticəsidir ki, distant, yəni müəyyən məsafədən keçirilən təlim-tədris sistemi yaranıb.

Distant təhsil öyrədən və öyrənən arasında əlaqəni telekommunikasiya və kompüter şəbəkələri vasitəsilə operativ, müntəzəm dialoq, əks əlaqə əsasında, uzaq məsafədən həyata keçirir. Distant təhsilin xarakterik xüsusiyyətlərinə çeviklik, modulluluq, iqtisadi səmərəlik, müəllimin yeni rolu, təhsilin keyfiyyətinə xüsusi nəzarət, müasir texnologiyalardan istifadə və s. aiddir. Distant təhsildə tədris metodik kompleksdən, kompüter, audio-video maqnitofon, multimedia texnikası və s. kimi təlim vasitələrindən istifadə olunur (2).

İKT-nin inkişafı təhsil sistemində də öz təsirini göstərmişdir. Bunun məntiqi nəticəsi olaraq distant – müəyyən məsafədən keçirilən tədris sistemi yaranıb. Distant təhsil öyrənən və öyrədən arasında əlaqəni telekommunikasiya və internet vasitəsilə operativ, əks əlaqə əsasında uzaq məsafədən həyata keçirir.

Distant təhsil hər hansı təhsil almaq imkanları olmayan şəhər və ölkələr üçün əvəzedilməzdir. Eləcə də pandemiya kimi fəvqəladə hallarda vəziyyətdən yeganə çıxış yoludur. Bu təhsili hamı üçün əlçatan edir. Distant təhsil mobildir və tələbənin daim aktual problemlərə çıxışı olur. Bunun üçün sadəcə internet lazımdır.

COVID-19 virusunun geniş yayıldığı bu dövrdə dünyanın təhsil arenasında distant təhsilin imkanları getdikcə daha da artır. Bir çox təhsil müəssisələri və hazırlıq kursları fəal şəkildə məktəb eksternatından başlamış ali təhsildə, eləcə də magistratura təhsilində bütün növ distant təhsil imkanlarından istifadə edirlər.

Distant təhsil vasitəsi ilə təhsilin aşağıdakı növlərindən yararlanmaq olar.

1. Ali (bakalavriat üzrə) təhsildə;
2. Magistr təhsilində;
3. Əlavə ali təhsildə;
4. Orta ixtisas (subbakalavr üzrə) təhsilində;
5. Dil öyrənməkdə;
6. Təhsil treninqlərində;
7. İxtisasartırma kurslarında;

8. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şəxslərin təhsilində;

9. İşləyən və ya evdən çıxmaq imkanı məhdud olan şəxslərin təhsil almalarında.

Koronavirus epidemiyası ilə əlaqədar bütün ölkələrdə insanların intensiv təmasda olduqları yerlər, əsasən də məktəblər bağlandı, şagird və tələbələr evə buraxıldılar.

Ölkəmizin koronavirusa qarşı tətbiq etdiyi strategiya böhranın təsirlərinin minimuma endirilməsində mühüm rol oynadı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə böhranın ilk yayıldığı günlərdə hadisənin ehtimal ediləcək miqyası təhlil olunaraq ciddi mübarizə tədbirlərinə başlanıldı (3).

Koronavirus pandemiyası dövründə onlayn (distant) təhsil təkcə Azərbaycanda deyil, bütün dünyada təhsil sistemini düşdüyü kritik situasiyadan xilas etdi. Distant təhsil ənənəvi təhsili əvəz edə bilməz. Bir çoxlarının hələ də distant mahiyyətini başa düşməmələri ona əsasən qiyabi təhsilin alternativini kimi yanaşmaları ilə bağlıdır. Lakin distant təhsil ənənəvi qiyabi təhsildən daha uğurlu formadır. Əslində, müasir təhsil forması olan distant təhsil ənənəvi təhsilə dəstək xarakteri daşıyır. Eyni zamanda kritik situasiyalarda əsas təhsil forması kimi də çıxış edə bilər. Koronavirus pandemiyası göstərdi ki, distant təhsilin gələcək üçün inkişafının təmin edilməsi vacibdir (4).

Distant təhsil gənclərə vaxt itirmədən xarici universitetlərdə oxumaqlarına imkan verir. Burada tələbənin sərbəst öyrənmə prinsipi vardır. Təhsil sahəsi elə qurulub ki, tələbə müəllimdən vaxt və ya məsafə ilə ayrılrsa da, onlar istədiyi vaxt telekommunikasiya vasitələri ilə əlaqə saxlaya bilərlər. Bu baxımdan müxtəlif məqsədlərlə istənilən təhsil proqramı sahəsində həyata keçirilə bilən distant təhsil sisteminin funksiyaları da genişdir.

Funksiyalar aşağıdakılardan ibarətdir.

1. Yaş qrupları arasında təhsil balansının təmin edilməsi;
2. İkinci dəfə təhsil almaq imkanının təmin edilməsi;
3. Geniş kütlələr üçün məlumat və təhsil kampaniyalarının həyata keçirilməsi;
4. Yeni sahələrdə təhsilin verilməsi;
5. Təhsili geniş coğrafiyada əldə etmənin təmin edilməsi;
6. Təhsilin işlə və ailə həyatı ilə kombinasiyasının təmin edilməsi;
7. Bacarıqların inkişaf etdirilməsi və s.

Beləliklə, distant təhsil – müəllim və tələbənin (şagirdin) fiziki olaraq eyni bir məkanda olma məcburiyyətini aradan qaldıran bir sistemdir. Distant təhsil zaman keçdikcə həm inkişaf edir, həm də ki, təkmilləşir. Tarixə nəzər salsaq onda görürük ki, tarix boyu distant təhsili qarşılıqlı əlaqəli elementlərin sistemi kimi təsəvvür edən bir neçə modeli olmuşdur. Qeyd edək ki, bu modellərin hər birində yalnız bir metoddan istifadə edilmiş, təhsilalanla müəllim arasında birbaşa qarşılıqlı əlaqə təmin olunmuşdur (5).

Distant təhsil zamanı tələbələr və müəllimlər bir-biriləri ilə, qarşılıqlı diskussiya yarada bilərlər. Həmçinin belə təhsil formasında tədrisin vəziyyətini və onun xüsusiyyətləri ilə şərtlənən potensial problemlərini də qabaqcadan görmək olar.

Əslində distant təhsil müəllimlə tələbənin məsafə və ya vaxt və ya hər ikisi ilə ayrıldığı bir vəziyyətdə baş verən öyrənmədir. Bu gün distant təhsilin həyata keçirilməsi üçün müxtəlif texnologiyalardan istifadə olunur: video çəkilişlər, yayımlanan televiziya, interaktiv videolar, audiodizaynlar və audio konfranslar, veb kurslar (onlayn). İnternetin və kompüter texnologiyasının inkişafı və yayılması təhsil və təlim anlayışlarında inqilab etdi. Artıq bu gün “virtual liseylər” reallığa çevrilir, burada bütün məktəb onlayn kurslara çıxış əldə edir. Lakin populyarlığına baxmayaraq, onlayn təhsil problemsiz olmayıb. Distant təhsil əyani təhsillə eyni deyil. Distant təhsil proqramlarının idarə edilməsi müxtəlif təcrübələr tələb edir və tələbələr üçün üz-üzə öyrənmə onlayn öyrənmədən çox fərqlidir. Distant təhsilə artan tələbat və onun yaratdığı unikal təcrübə, xüsusən də pandemiya zamanı orta məktəblərin bu cür onlayn təhsilin üstünlüklərini, mənfi cəhətlərini və çətinliklərini bilməsi vacibdir (Knowles, Holton, Swanson, 2014).

Ənənəvi tədris formatında müəllim dərsləri hazırlayır və onların məzmununu üzbəüz mühitdə təhsil alan tələbələrə çatdırır (Demkin, Mozhayeva, 2003). Müəyyən bir müddət ərzində tələbələrə çox vaxt passiv dinləmə və ya müşahidəni deyil, aktiv olmağı tələb edən dərslər təklif olunur; belə

öyrənmə yanaşması bütün sinif üzvləri arasında məhsuldar qarşılıqlı əlaqənin inkişafına kömək edir. Bununla belə, üz-üzə yanaşmanın bir sıra çatışmazlıqları var, yəni:

1) tələbə və müəllimin eyni sinifdə olmasını tələb edir;

2) məlumatlar uyğunsuz ola bilər;

3) çevikliyin olmaması; və təbii ki, əsas problem tələbələrin sinifdə öyrənmə səviyyəsinin fərqli olmasıdır.

Hər bir tələbə müəyyən bir mövzu daxilində müxtəlif məqsədlər, gözləntilər, təcrübə və bacarıqlarla sinif otağına gəldiyi üçün adi universal kurs bu vəziyyətdə effektiv nəticə vermir. Məhz bu yanaşmanın çatışmazlıqları veb kurslar və ya onlayn təhsil şəklində alternativ öyrənmə yolları üçün imkanlar açdı. Distant təhsil tanınmış təhsil formaları (əyani, qiyabi) çərçivəsində istifadə olunan distant texnologiyalar məcmusudur. Distant təhsilin yaradılmasında məqsəd müəllimin dərslər yükünü azaltmaq, təhsilin keyfiyyətini yüksəltməkdir. Distant təhsil sistemi rahatlığı və çevikliyi sayəsində son dərəcə populyar təhsil formasına çevrilmişdir. Əsas maneəni aradan qaldırır – çətin epidemioloji vəziyyətlərdə olan insanlar arasında təmasların qarşısını alaraq, müəyyən edilmiş cədvələ uyğun olaraq dərslərdə iştirak etmək ehtiyacını aradan qaldırır (Kirsanova, Chernenko, 2012).

Distant təhsil prosesi əsasən tələbələrin müstəqil idrak fəaliyyətinə əsaslanır, lakin bu, uşaqlarla müəllim arasında şəxsi ünsiyyətin əhəmiyyətini inkar etmir. Şagirdləri oxumağa həvəsləndirəcək və eyni zamanda müəllimlə şagird arasında birbaşa əlaqənin olmaması və ya hətta çatışmazlığını kompensasiya edəcək təhsilin elə formalarından istifadə etmək lazımdır.

Bu gün orta məktəblər üçün distant təhsilin aşağıdakı formaları həyata keçirilir: Şagirdlərin onlayn söhbətlər vasitəsilə müəllimlə ünsiyyət qurmasını əhatə edən söhbət-dərsləri. Onlar mətn və ya audio mesajlarla təmsil oluna bilər, bunun üçün istifadə rahatlığı, ucuzluğu və yayılması baxımından WhatsApp, Telegram messengerlərindən və ya Skype və ya Zoom platformalarından istifadə edilən videoçatlardan istifadə edilir (Əhmədov, 2013).

İnternet vasitəsilə də həyata keçirilən veb dərslər, lakin artıq vebinarlar, distant mühazirələr və hətta hazır onlayn dərslər şəklində. Bu təhsil formasının böyük üstünlüyü ondan ibarətdir ki, tələbələr həm öyrənmək üçün xüsusi material alırlar, həm də onu keçdikdən sonra öz biliklərini yoxlamaq imkanı əldə edirlər. Eyni zamanda valideynlər və müəllimlər təlimin gedişatını birbaşa izləyə bilərlər.

Telekonfrans-xüsusi texniki və kompüter alətlərindən istifadə etməklə məsafədən rabitənin həyata keçirildiyi konfrans növüdür. Telekonfrans ümumi mövzu və ya məsafədə maraq doğuran məsələlərlə birləşən çoxlu sayda iştirakçıların ünsiyyətini nəzərdə tutur. Eyni zamanda telekonfrans zamanı onun bütün iştirakçıları fikir mübadiləsi apara, bir-birlərinə suallar verə bilərlər. Telekonfrans sizə maraqlı mövzunu seçdikdən sonra oxuya biləcəyiniz müvafiq və maraqlı mesajları şəbəkədə yerləşdirməyə imkan verir. Bundan əlavə, mesajın müəllifinə sual vermək və ya öz fikrinizi göndərmək mümkündür. Beləliklə, şəbəkə müzakirəsi təşkil edilir (Sarenko Polina Vasil'yevna, Filonenko Larisa Alekseyevna, 2014).

Məktəb proqramının tam həyata keçirilməsi üçün hər birinin çatışmazlıqlarını kompensasiya etmək üçün təhsilin bütün formalarını birləşdirmək lazımdır. Beləliklə, epidemioloji vəziyyətlə əlaqədar distant təhsilə tam məcburi keçid zamanı şagirdlər məktəbə getmədən təhsil ala biləcəklər. Müasir texnologiyalar vizual məlumatı daha rəngarəng və dinamik edir ki, bu da materialın qavranılmasını asan və effektiv edir.

Dərsin keçirilməsi üçün müəyyən edilmiş çərçivənin olmaması hər bir tələbəyə proqramı öz sürəti ilə öyrənməyə, onun üçün daha çətin olan məsələlərə daha çox diqqət yetirməyə, dərsin intensivliyini özü tənzimləməyə imkan verəcəkdir (Berg, 2003).

Ancaq eyni zamanda bu gün məktəb dövrünün uşaqları üçün davamlı olaraq onlayn təhsilə tam keçid mümkün deyil, çünki uşaqlardan və valideynlərdən xüsusi məsuliyyət və motivasiya tələb edir. Üzbəüz mühitdə qrup şəklində təhsil uşaqları öyrənməyə həvəsləndirən rəqabət və dəstək mühiti yaradır, bundan əlavə, bir çox tələbələr onların təlim prosesinə nəzarət edəcək "nəzarətçinin" olmasını tələb edir. Distant təhsil çərçivəsində bu rol valideynlərə veriləcək, hansılar ki bəzi

səbəblərdən buna hazır deyillər. Həm də hər ailənin kifayət qədər maddi-texniki təminatı yoxdur. Distant təhsilin müsbət və mənfi tərəfləri var. Və belə bir təhsil formasına keçmək zərurəti yaranarsa, distant proqramın həyata keçirilməsi forması seçilərkən bu çatışmazlıqlar nəzərə alınmalıdır (El Mansour, Mupinga, 2007).

Nəticə

Beləliklə, belə nəticəyə gəlmək olar ki, distant təhsil bu gün əyani və ya qiyabi təhsil formaları ilə yanaşı, təhsil sisteminin ayrılmaz hissəsidir.

Distant texnologiyaların inkişafının hazırkı mərhələsində tədris müəssisələrinin vəzifəsi təhsil prosesini elə təşkil etməkdir ki, yeni təhsil formaları keyfiyyət baxımından ən azı ənənəvi formada eyni nəticə versin. Bundan əlavə, distant təhsilin effektivliyinin ölçülməsi üsulları ilə bağlı çoxlu suallar var.

Distant təhsilin bir çox üstünlükləri var. Onlardan bəzilərini təqdim edirik:

1. Hər bir tələbə ilə fərdi işləmək imkanı. Distant tədris texnologiyası hər bir tələbəyə öz yanaşmanızı tapmağa kömək edir. Distant təhsil tələbələrinizi daha yaxından tanımaq üçün əla şansıdır.

2. Daha rahat iş tempi. Distant təhsilin sizə verdiyi əsas şey vaxtdır.

3. Rahat şəraitdə işləmək bacarığı. Məktəb mühitinin təlaşından uzaqlaşmaq bir çox pedaqoqlar üçün yaxşıdır və onların diqqətini işlərinin vacib aspektlərinə yönəltməyə kömək edir.

4. Tədris materiallarının mövcudluğu. İndi bir çox onlayn kitabxanalar öz virtual qapılarını açıb və dərslərləndən pulsuz istifadə etməyə icazə veriblər. Bu, həm məktəb kitabxanasında mövcud olan dərslərlə məhdudlaşmayan müəllimin, həm də onlarla bahalı əlavə dərs vəsaiti almağa imkanı olmayan şagirdlərin valideynlərinin həyatını asanlaşdırır.

Distant təhsilin mənfi cəhətləri.

1. Rəqəmsal texnologiyaları anlamaq ehtiyacı. Yeni iş üsuluna keçid narahatedici və yorucudur, xüsusilə vahid təlimat yoxdursa.

2. Şəxsi ünsiyyətin olmaması. Dərs zamanı bütün şagirdləri göz önündə saxlamağa adət etmiş müəllim üçün "ev" dərsi çətin sınaq ola bilər. Axı distant təhsillə bütün uşaqları idarə etmək çətinidir.

3. İşlə boş vaxt arasında sərhəd yoxdur. Evdən işləyərkən bir insanın iş gününün nə vaxt bitdiyini dəqiq söyləməsi demək olar ki, mümkün deyil. Buna görə müəllimlər işə artıq vaxt sərf edirlər.

Ədəbiyyat

1. <https://muallim.edu.az/news.php?id=12524>
2. <https://www.edc.org/sites/default/files/uploads/Distance-Education-Teacher-Training.pdf>
3. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666412722000137>
4. <https://www.oecd.org/education/ceri/GEIS2016-Background-document.pdf>
5. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/21582440221085016?icid=int.sj-full-text.similar-articles.3>
6. Knowles, M.S., Holton, III E.F., Swanson, R.A. (2014). The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development. Routledge.
7. Demkin, V.P., Mozhayeva, G.V. (2003). Tekhnologii distantsionnogo obucheniya. Tomsk: Izd-vo Tom. un-ta, 106 s.
8. Kirsanova, Ye.V., Chernenko, V.I. (2012). K voprosu o distantsionnom obrazovanii. Vestnik assotsiatsii vuzov turizma i servisa, № 3, s.78-82.
9. Əhmədov, H. (2013). Distant təhsilin müasir vəziyyəti və onun inkişaf yolları. Kurikulum elmi-metodik jurnal, Bakı.
10. Sarenko Polina Vasil'yevna, Filonenko Larisa Alekseyevna. (2014). Telekonferentsiya. Osobennosti. Preimushchestva. JSRP, № 8 (12).

11. Berg, S. (2003). Two sides of the same coin engaging student beyond the traditional classroom. The Community College Interpreter, № 9 (1), p.7.
12. El Mansour, B., Mupinga, D.M. (2007). Students' positive and negative experiences in hybrid and online classes. College student journal, T. 41. № 1, p.242.

Göndərildi: 24.02.2022

Qəbul edildi: 19.04.2023